

РЕЦЕНЗИЯ

От: проф. д.н. Живко Иванов Драганов, катедра „Международно право и право на ЕС“, ЮФ на УНСС

Относно: дисертационния труд на Милица Иванова Караджова-Манова на тема “Правни проблеми на политиката на равнопоставеност между половете в ЕС”, представен за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“, *научна специалност* „Международно право и международни отношения“

Основание за представяне на рецензията е участието ми в състава на научното жури по защита на дисертационния труд съгласно Заповед №870 от 22.03.2021 на проф. д-р Борислав Юруков - Ректор на Югозападен университет „Неофит Рилски”

1. Информация за дисертанта

Милица Караджова-Манова е завършила през 2007 год. Националната хуманитарна гимназия „Св. Св Кирил и Методий“, гр. Благоевград. Тя продължава образованието си в Югозападния университет „Неофит Рилски“, където през 2011 придобива бакалавърска степен по специалност „Приложна лингвистика“, а през 2015 и магистърска степен по специалност „Право“. След

дипломирането си като юрист тя работи последователно в адвокатска кантора Лефтера Лазарова – Благоевград и във „Водоснабдяване и канализация“ ЕООД – Благоевград. От 2017 година до този момент заема длъжността юрисконсулт в „Тетраком – 2“ ЕООД. Милица Караджова-Манова владее английски, немски и гръцки език.

2. Обща характеристика на дисертационния труд

Дисертационният труд представлява изследване на правото на Европейския съюз в областта на равнопоставеността между половете. Дисертацията е в обем от 373 страници. Структурата обхваща увод, три глави, заключение, библиография и списък с използваните съкращения. Библиографията съдържа 86 заглавия на кирилица и 171 на латиница. Направени са 477 бележки под линия.

Първа глава от труда е посветена на политиките на ЕС за постигане на равенство между половете. Изясняват се съдържанието на понятието равенство между половете и на понятието за социален пол. След това авторът прави подробен анализ на първичното и на производно право на Съюза, което урежда политиките за гарантиране на равнопоставеността между половете, включително на основни принципи на правото на ЕС, които намират приложение за постигането на равенство между половете. Специално внимание е отделено на Хартата на основните права. Проследено е развитието на производното право в посочената област, а след това е изследвана практиката на Съда на ЕС. Авторът е разгледал още подходите и инструментите на политиките за равенство на половете и стратегическите приоритети на Съюза по отношение на равенството между мъжете и жените. Не на последно място, дисертантът е очертал основните проблеми на половото разделение на домакинската работа в ЕС.

Втора глава е посветена на проблема за насилието върху жени. Разглеждат се същността и правните средства за защита срещу насилието върху жени в правото на ЕС. Самостоятелен раздел е посветен на Истанбулската конвенция. В

него авторът е обсъдил решението на българския Конституционен съд относно несъответствието на Истанбулската конвенция с Конституцията на страната. Следва анализ на българското законодателство в областта на насилието срещу жени, на основните форми на насилие върху жени и на тенденциите по отношение на проявите на насилие срещу жени в ЕС. Третата глава съдържа изследване на равнопоставеността между половете в контекста на социалните и икономическите права на жените. Разгледани са проблемите във връзка с неравнопоставеността при заплащането и политиките за преодоляването на тази неравнопоставеност, както и проблемите във връзка с трафика на хора.

3. Оценка на научните и научно – приложните приноси на дисертационния труд

Дисертационният труд “Правни проблеми на политиката на равнопоставеност между половете в ЕС” на Милица Караджова-Манова е оригинално научно изследване, посветено на особено актуални въпроси, които са слабо засегнати в правната литература у нас. Комплексният и интердисциплинарен подход, който авторът е възприел позволява да се открият основните проблеми на правната уредба и на политиките за преодоляване на неравенството на полов признак. Авторът успява да изведе на преден план различните прояви на неравенство и на тази основа да очертае предизвикателствата по отношение на премахването им. По-значимите приноси на дисертационния труд могат да се обобщят както следва.

3.1. Монографичното изследване на политиките и на правната уредба на проблемите относно равенството между мъжете и жените в правото на Европейския съюз е първото по рода си в българската правна литература. Трудът представлява научна новост не само у нас, но и в европейски мащаб, най-вече поради възприетия от автора подход, при който въпросът за неравенството между мъжете и жените е поставен в широк интердисциплинарен контекст, а анализът

на съюзното право се извършва при отчитане на множество фактори, като се разглежда тяхната роля за създаването на правна уредба, която в максимална степен да допринесе за преодоляването на неравнопоставеността между половете.

3.2. От значение за развитието на правните изследвания е и анализът на съюзното законодателство, при който авторът прави опит да изясни същността на понятието „равнопоставеност между половете“. Дисертантът е съпоставил равенството на половете с недискриминацията като основен принцип на правото на ЕС и е очертал спецификите и различията между тях. Направено е разграничение и между равенство на половете и равноправие на половете като категории с различно съдържание. Тук следва да се посочи, че част от понятията, чието съдържание се изяснява в Глава първа на дисертацията, са представени схематично, а някои от тях чрез цитати, но без посочване на източника.

3.3. Приносен характер има и изследването на развитието на първичното и на производното право на ЕС в областта на равнопоставеността между половете. Авторът е проследил развитието на уредбата от учредяването на общностите до Договора от Лисабон, и след като е обсъдил на най-важните етапи от този процес, е фокусирал вниманието си върху действащите в момента текстове в ДФЕС и върху Хартата на основните права на ЕС. В отделен раздел дисертантът проследява развитието на производното право, както и етапите на хармонизацията на националните законодателства на държавите членки. Авторът е изследвал и практиката на Съда на ЕС, което с оглед на тълкувателната функция на СЕС е необходима и задължителна предпоставка, за изясняване на поставените въпроси.

3.4. Принос на труда е комплексният анализ на проблемите на равнопоставеността между мъжете и жените. Чрез включване в обхвата на изследване на политиките на ЕС в различни области, в които се проявява неравенство, сред които: насилието, основано на пола; различията в заплащането на труда; и трафика на хора, дисертантът успява да изгради цялостното си

разбиране за проблема на неравенството и да обоснове тезата си за необходимостта от разширяване на обхвата на действията за преодоляване на практиките на неравенство и за създаване на нормативна основа, която да гарантира устойчиво регулиране на равнопоставеността между половете.

3.5. Самостоятелен принос представлява анализът на престъпленията, свързани с неравенството между мъжете и жените. Изследването на връзката между неравенството и престъпления като насилието над жени и трафика на хора разкрива значението, което има неравенството между мъжете и жените за намаляването на този вид престъпност. В тази връзка са направени и предложения за инкриминиране на определени деяния, както и за въвеждането на други национални мерки, които са свързани с изпълнение на международноправни актове.

3.6. Приносен характер има анализът на решението на Конституционния съд във връзка с ратификацията на Истанбулската конвенция от страната ни по въпроса за съответствието на отделни текстове на Конвенцията с българската Конституция. Поставянето на въпроса в общия контекст на неравнопоставеността между мъжете и жените и насилието върху жени като израз на тази неравнопоставеност, позволява да се направи една по-широка преценка на изтъкнатите в Решението на КС аргументи. Дисертантът е обсъдил подробно различните становища, но се е въздържал да обоснове своето виждане по този въпрос, нещо от което работата би спечелила допълнително. Все пак позицията на дисертанта е изразена в Заключениеето, където се посочва че е налице неразбиране на философията на Истанбулската конвенция за защитата на правата на жените.

3.7. Като принос трябва да се отбележи и задълбоченият анализ на българското законодателство в областта и съответствието му с правото на ЕС и с основните международни актове. Той позволява да се установят недостатъците, което представлява необходима предпоставка за определянето на бъдещите мерки за подобряване на равнопоставеността между мъжете и жените у нас.

Дисертантът успешно доказва тезата си за наличието на норми, които макар и формално да отговарят на установените от правото на ЕС и от международните актове изисквания, са неработещи и не допринасят за премахването на неравенството между мъжете и жените.

3.8. Дисертантът е успял да проучи голям брой научни публикации по въпросите на равнопоставеността между половете, обхващащи основната част от литературата по тези проблеми на български език и над 150 заглавия на латиница, които включват публикации на английски, немски и испански език. Това позволява изследването да стъпи на достатъчно широк обзор на актуалната научна литература у нас и на научни публикации от редица развити държави от Европа и света.

4. Оценка на публикациите по темата на дисертационния труд

Дисертантът е представил общо три публикации по темата на дисертацията. И трите материала са написани на английски език. Два от тях са публикувани в чужбина – в Руската федерация и в Румъния, а третият е публикуван у нас, в сп. „Международна политика“.

Статиите са посветени на проблеми, които попадат в предметния обхват на дисертационния труд. Първата от тях е по въпросите на интеграцията на жените в политиката у нас. Вторият материал, който е публикуван в Сибиу, Румъния представлява анализ на въпросите относно интеграцията на жените във въоръжените сили в България. Третата статия, която е отпечатана у нас съдържа изследване на състоянието на проблемите на трафика на хора и на мерките срещу трафика на хора в Югоизточна Европа. Всички публикации са в авторитетни научни издания, които са на правна тематика.

5. Оценка на автореферата

Авторефератът се състои от две части. Първата част съдържа обща характеристика на дисертационното изследване. В нея дисертантът представя

актуалността на изследването, обекта и предмета, целите и задачите, тезата, методологията, практическото значение и структурата на дисертацията. Втората част съдържа представяне на съдържанието на труда по глави и по раздели. В синтезиран вид са изложени основните тези и изводите на дисертанта. Към автореферата са приложени Справка за научните приноси на дисертационния труд и Списък на публикациите по темата на дисертацията. Авторефератът отговаря на установените изисквания спрямо неговото съдържание. Научните и научно-приложните приноси на труда са отразени коректно от дисертанта.

6. Критични бележки и препоръки

Към дисертанта могат да бъдат отправени някои критични бележки и препоръки.

6.1. Основната теза на дисертанта е свързана с ролята на Европейския съюз и на съюзното право за изграждането на политика за и създаването на правна уредба, които да допринесат в най-голяма степен за преодоляването на неравенството по полов признак. Определянето на ролята и на значението на правото на ЕС предполага на първо място изследване на компетентността на Съюза в посочената област. Доколкото ЕС разполага единствено с предоставена компетентност, определянето на мястото и значението на неговата роля в тези процеси следва да бъде поставено именно на основата на анализа на предоставената компетентност. Този въпрос придобива още по-голямо значение с оглед специфичния предмет на изследване – равнопоставеността между мъжете и жените. Равнопоставеността, особено когато се разглежда от перспективата на социалния пол, може да се интерпретира и като въпрос на национална идентичност. Подобна връзка бе направена в решението на българския Конституционен съд по въпроса за съответствието на Конституцията с Истанбулската конвенция. Зачитането на националната идентичност от своя страна е принцип, който е залегнал в Договора за ЕС и който може да доведе до

ограничаване на прилагането на съюзното законодателство, в случай че създава риск от засягане на националната идентичност на държава членка.

Всичко това налага въпросите относно равнопоставеността между мъжете и жените в правото на ЕС да бъдат разгледани след изясняване на въпроса с компетентността на ЕС в различните аспекти на тази материя. Още повече, че компетентността на ЕС да приема актове за преодоляване на икономическите неравенства между мъжете и жените и тези за борбата с насилието над жени и относно трафика на хора, не е еднаква по своя обхват. Подобен анализ на компетентността на Съюза би допринесъл допълнително и за очертаването на основните проблеми пред създаването на необходимото законодателство на ниво ЕС. Това би изяснило също и границите на възможностите на ЕС в областта на правното регулиране на въпросите на неравенството.

6.2. Дисертантът би могъл да систематизира и да определи ролята и значението на различните правни инструменти на правото на ЕС, които са насочени към осигуряването на равнопоставеност между половете. Сред тях са нормите с директен ефект, които са пряко приложими на територията на държавите членки, мерките за хармонизация, незадължителните мерки и др. Важно значение при разглеждането на ролята и значението на Хартата на основните права има изясняването на особеностите на прилагането ѝ от институциите, от една страна, и от държавите членки, от друга страна.

6.3. Считаю, че дисертацията би спечелила от по-задълбоченото прочуване на съотношението между принципа на недискриминацията в правото на ЕС и нормите, насочени към премахването на неравенството между мъжете и жените. Както се вижда от анализирания практика на Съда на ЕС, въпросите относно равенството между мъжете и жените се разглеждат именно на основата на прилагането на принципа на недискриминацията.

Направените критични бележки и препоръки не променят цялостното ми положително впечатление от представения дисертационен труд.

7. Заключение

Дисертационният труд на тема “Правни проблеми на политиката на равнопоставеност между половете в ЕС” представлява оригинално научно изследване по актуални проблеми на международното право и на правото на Европейския съюз. Изследването се отличава с множество научни и научно – приложни достойнства и представлява ценен принос за правната наука и за практиката у нас. Трудът отговаря на изискванията, установени в ЗРАСРБ и в Правилника за прилагането му и следва да получи положителна оценка.

Въз основа на цялостното ми впечатление за качествата и достойнствата на труда, предлагам на научното жури да приеме решение за присъждане на Милица Иванова Караджова-Манова на образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.6. „Право“, научна специалност “Международно право и международни отношения“.

28.04.2021

гр. София

Подпис:

проф. д.н. Живко Драганов